

İdarehane

İzmir Türk Ocakı  
dairi mahsusa

# FİKİRLER

Abuna

Seneliği «24» nusha  
itibariyle «300»  
kuruştur

Cilt: 2

1 Nisan 1929

Sayı : 36

## Profesör Ferrierin İzmir Konferansları

### Seciye ve Neticeleri

—İzmir Erkek Muallim Mektebi talebesine verilmiştir—

Gençler!

Müdür bey, bana, sizinle (Seciye = Karakter) üzerinde konuşmamı söyledi. Ben size hem karakterin ne olduğunu, hem ne türlü karakter bulunduğunu söylemek istiyorum. Zira insanların muhtelif karakterleri mütalâa edildikçe insan kendini daha iyi anlar. Eski psikoloji, zannediyorduk ki, karakter: muhtelif melekelerden mürekkeptir. Dikkat, irade, hafıza gibi melekeler ayrı ayrı mütalâa olunuyordu; bunlar birbirlerinden ayrı addediliyordu. Bugünkü (Pisko-fiz-yoloji) ye görre ise uzviyet: pisko-fizik aksülâmelerin imal edildiği bir fabrikadır. Şüphesiz bu noktai nazarda bir hakikat hassası vardır. Fakat (vahdeti uzviyet) mes'elesi kat'iidir. Bu (Vahdet) in mevcudiyeti son zamanlarda keşfedilen (Beşeri ihtizazat) ile anlaşılmıştır.

Şikagoda doktor Albert O-brans, Glascov şehrinde Villiam Boyat namındaki zatlar, (Be-

şeri ihtizazat) ı ölçmüşlerdir. Her birimizin uzviyeti, kendine mahsus bir vahdete malktır. Psikoloji noktai nazarıdan bu vahdet, tam ve kâmil değildir. Bizde bir takım sevki tabiiler ve muhtelif arzular ki-bazıları birbirine zıttır - varki (Vahdet) imizi haleldar ediyor. Kendimizi terbiye etmek demek kendimizde bu (Vahdet)i artırmak suretiyle muvazenemizi temin etmek demektir. Büyük adamlar, kahramanlar (kuvvetli bir vahdet) sahibi insanlardır. Buna vasıl olabilmek için, (tahlili nefis) kâfi değildir. İhtisaslarını tahlil etmekte pek mahir, bir çok emrazı asabiye müptelâlarına rasgeline bilir. Hatta bazıları ince ruhiyatçı ve filosoflarda... Lâkin bunlardan iş adamı pek azdır. Kuvvetli ve büyük adam: Bütün düşüncelerini ve Faaliyetini bir (maksat) üzerine temerküz ettirebilir. Bunlar o heykeltıraşa benzerler ki ham mermerde, sonra yaratacağı

statüyü görür. Ardından koştugu (maksat)ı, açıkça düşünmek ve bütün düşüncelerini bu (maksat) üstüne dizebilmek.. işte iş adamının başarılığının sır ve hikmeti. Her günkü hayatta da mes'ele böyledir. Eğer ertesi gün yapacağımız işleri, göreceğimiz insanlarla nasıl görüşeceğimizi akşamdan düşünürsek, fikrimizi akşamdan temerküz ettirirsek bu suretle yavaş yavaş karakterimizi işletmiş oluruz. Terbiyecinin işi, mermer ile değil ruh ile dir. Terbiyecisi çocuğun karakterini, bir mermere olduğu gibi, istediği şekli veremez ve vermemelidir. Ona, büyüme yolunda olan bir nebat gibi muamele etmelidir. Binaenaleyh biz terbiyeciler her şeyden evvel, terbiyelerine memur olduğumuz, çocukları tanımaklığımız lazımdır. Çocuğun hislerini ve zekasını ve azmü iradesini, kuvvetini, nasılsa öylece, keşfedebilmekliğimiz icap eder. İrade veya ze-

kası, bize zayıf görünen çocuk karşısında haksızlıktır. Bizim vazifemiz: onun mahiyet ve tabiatını keşfederek yükselmesine yardım etmektir. Terbiyede takip ettiğimiz gaye nedir? Çocuğu hisse zenginleştirmek, zekâ ve muhakemesini daha aydınlaştırmak. İradesini daha kavi ve daha mukavim yapmak. Hocalarının size. Terbiyecinin bu işin nasıl yaptığını söyleyeceklerdir. Ben size yalnız dürlü dürlü karakter örneklerini göstereceğim. Her insan, birbirini kateden, biri şakuli diğeri ufki iki hat tasavvur edebiliriz. Bu hatlardan biri zaman, diğeri mekândır. Aşağıdan yukarı doğru çıkan zaman hattında, tarih bize beşeri tekâmülün büyük safhalarını, mühim devre başlarını gösterir. Bunda ilk safhanın iptidai insan safhalarını pek uzun sürmüş olduğunu görüyoruz. Bu iptidai insanları düşününce kablettarih Antropoloji ilmine ait kitaplardaki kışkıflar göz önüne geliyor. (J. H. Ronsy) in (La guerre au feu) adındaki kitabı da gözümün önüne geliyor. Müellif bu eserinde iptidai hayatı tasvire uğraşmıştır. Yukarı Aazon yahut Avustralya kabileleri hayatı da gözlerim önüne geliyor. Bunların İctimai teşkilatları hemen hemen hiç yok.

Bunlar ancak av maksadı ile muvakkat bir zaman için toplanırlar. Bunlarda aile devamlı bir müessese değildir. Ve babanın adı belli olmayıp aile merkezini teşkil eden (ana) dır. Bu iptidailerin hayatı yalnız yiyecek üzerine temerküz etmiştir. en büyük idealleri;

kuvvettir. İkinci beşeri devir bir reisin etrafında toplanmış cemiyettir. Bunun ilk safhası, göçebe çobanlık devresiydi ki bugün Tibetliler böyledir. Teşkilatları (Peder şahi aile) tarzıdır. Reise itaat mutlaklıktır. Fakat kabile veya aileler müstakil olup henüz bir (Teşekkül etmiş cemiyet) halinde değildirler. Sonra bu göçebeler, ziraatla meşgul olmak için, yer yer yerleşmişlerdir. Beşeriyetin bu devrini bugün Mezopotamyada, Mısırda, Hindistanda tesadüf etmekteyiz. Halk orarlarda, büyümüş bir kabile ve Hükümdarı mutlak ta ekseriya kabilenin atalarından inme gibi sayılır. Bu Hükümdar, hem kral hem kanun nazımı, hem asker ve hem de reisi dinidir. Bu monarşi devresi, bütün fenalıklarıyla, asırlarca devam etti. Sonra bunu bir (Endividüalizm-Individuallisme) devresi takip etti. Bu safha Avrupada (orta devir) de zuhur edip şehirler muhtariyet sahibi oldular. Bu devirde Endividüalizm dinde olduğu kadar siyasette de sağlamlaştı, Fransız, İnkilabı, bunun bir tezahürüdür ki içinde bulunduğumuz Demokrasiyi doğurmuştur. Her şeyin her şeyi karşı mücadelesi; umumi cidal devri ki beraber çalışması meneder. Hükümdarı mutlakın otoritesine karşı yapılan aksülâmel neticesidir. Yaşadığımız günlerde ise dördüncü bir ictimai devir başlamak üzeredir. İctimai vahdeti yaratmak için fertlerin beraber çalışma ve yardımlaşma mecburiyetini kabul etmeleri. Muasır

insan esirlerde olduğu gibi kendi şahsından da büsbütün vazgeçmemek suretiyle bir gayeye hizmet yolunda kendinden geçer. Muasır insan, bütün kuvvetlerini hasrû vakfetteceği bilir. her dürlü kuvvetlerin birbirine sarması, bir alemşumul bir iktisadi birlik doğmak üzere bulunmaktadır. Bir gün gelecek bütün dünyada vahdeti temin için bu gün doğmak üzere olan hal, bir vazife olarak tanılacaktır.

Şimdi gelelim mekânı temsil eden ufki hatta. Yani Coğrafî ve İctimai piskoloji... Burada da pek münteşir tipe rasgelmekteyiz. İptidai insan tipi. Bunlar bildiğimiz vahşiler ile medeni cemiyet içinde yaşayıp yemek içmek ve nazarlarında serveti temsil eden paradan başka düşüncesi olmayan insanlardır. Bunlar ictimai kadro içinde tutulmaktalar amma kendileri o ictimai kadroyu tutanlar değildirler. (Havasi tip) derler.

Bu tipi anlamak için size şu hatıramı nakledeyim: Ben bir gün Napoli rıhtımında elimde ağır bir bavul ile giderken, yere yatmış bir hamal gördüm. Bavulu götürürmüsünüz? diye sordum. Başını yarı kaldırarak: Bugün karnımı doyurdum dedi. Bu havasi tipten adetçe daha az bir tip: Taklidi tiptir. Bunların cemiyet halinde yaşamağa kendi zümrelerinin muavenet ve takdirine pek muhtaçtırlar. Mensup olduğu zümreyi sever ve onunla iftihar ederler. Bunlar havasi tiplere bir çerçeve olmak suretiyle, maddi ve manevi intizamın en iyi müdafidirler. Bunlara ekseriya

üniformahlar arasında rasgeli-riz. Dini mestekte, polislikte, orduda. Bunlar ictimai vahdeti hürmet ederler ve gönül rızasıyla bir şefe tabi olurlar. An'anelerine pek bağlıdır. Eğer hariçten biri onların an'anelerine itaat etmezse onu düşman telâkki ederler. (Barbar)ın lûgat manası: Kendisiyle anlaşılmiyan adam demektir. Adedi daha az üçüncü bir tip daha vardır ki bunlara (individualiste) ferdîyetçiler derler. Bunlar ekseriya, istiklal ihtiyaçlarını üzen orf ve kaideleere karşı isyan ederler. Kendi açtıkları yoldan gitmek isterler. Muhterier ve orijinal insanlar ekseriya bunlar arasından çıkar. Fakat çoğunda tesanüt hissi nöksandır. Başkalarından hazır yapılmış kaidele beklemek, bir dereceye kadar ferdîyetçi olmak iyidir. Daima gayet emîn hareket tarzları gösterecek bilgi ve fenne malik değiliz. O suretle ki hatımız bize ekseriya lazım. Hats ise, esas itibariyle, ferdî bir şey değildir. Adetleri pek daha az; dördüncü bir tip daha vardır ki ferdîyetlerini fenin hizmetine vazedebilirler. Bunlar Bütün beşeri cemaatların işlerine yarıyacak ideal öne sürerler ve bunun tahakkuku için çalışabilirler. Gemi-yetin tabii şefleri ve efendileri işte bunlardır. Şimdi çocuklardan konuşalım. Çocuklar arasında da muhtelif tipler vardır. (Bazıları iptidai) tiptir ve daima böyle kalacaktır. Bunlar, ecdadımız olan ilk insanlara benzerler. İlk insanların hasseleri keskin ve elleri maharetlidir. Mücazat Korkusu, mükâfat ümidi ile harekete ge-

lirler. Nizam ve kanunun tesirinden kolayca sıvışırlar; üstlerinde kontrol yok ise vazifeyi yapmamak için bunu fırsat bilirler.

Bunların etrafını başka tip çocuklardan kontrolcu ve şef dikmek lazımdır. Şeflerine ve kendilerini idare edenlere merbutîyetleri varsa bunlar, pek fedakâr amele olabilirler. Taklitçi tiplere çocuklar arasında da rasgeliriz. Bu tiptekiler, bir zümreye mensubiyetle mütehirlerdir. Bunlarda şeref hissi yüksek bir derecededir. Kendi zümrelerinden biri tahkir edilmiş olsa bunu şahıslarına yapılmış bir tahkir addederler. Memnuniyetle taklit ettikleri ve muti oldukları için mektepler nazarında bunlar (iyi talebe) lerdir. Garpta (iyi talebe) (fena talebe) deyince birinciden taklitçi tip, ikikiden de nizama riayet etmek istemiyen havasi tip anlaşılır. Fakat (fertçi) tiplerde ekseriya, (fena talebe) den sayılıyor. Bunun içindir ki bir çok büyük adamların terçümei halleri, onları (fena mektepliler) arasında gösteriyor. Bu iki nevi çocuğu ayırmağı bilmeli ve (fertçi) lere kendi fikirlerine göre iş yapmak imkânını vermek bazı mes'uliyetler yükletmelidir.

Faaliyetlerini, kendilerinden daha küçük arkadaşlarına yardıma çevirmek suretiyle bunların hutkâm temayüllerine karşı mücadele edilebilir. (Self government=kendi kendini idare) usulünde bunlar iyi şefler olabilirler. Bazıları iyi müreb-

bi de olabilirler. Adetleri pek az olan diğeri bir tipte (muhakemeli)lerdir. Bunların zihni tekâmülleri ekseriya pek batidir.

Çünkü kendilerine emrolunan şeyi iyi anlamaksızın kabul etmezler. Muhakemeliler. İtaatsızdırlar. Muasır Alman tebiyecilerinden (Kerschens teiner) bu tiptendir. 22 yaşına kadar tıpkı bir çocuk gibi, takip deçeği yolu bilmediğini tercümei halinde yazar.

Çocuklar, beşeriyetin geçirdiği devreleri yaşadıklarından tekâmülleri hali hazır tiplerinden birinde tevakkuf edebilirler. Binaenaleyh önümüzdeki çocukların hangi tipten olduklarını tetkik edebiliriz. Bununla beraber bu bapta şu esas öne sürülebilir:

5-7 yaşına kadar havas  
7-14 Yaşına kadar taklitçi  
14-21 yaşına kadar hats ve fakat nadir

21 yaşından sonra (Rasyonel=Akli)

Şimdiye kadar hep (Salim=Normal) çocukları söyledim.

Bir çok muvazenesizler de vardır ki bunlarda melekelerden biri diğeri zararına büyümüştür. (havasi tip) de, hasaların temin ettiği şeylerden zevk duyma, kolayca şehvaniyetperestliğe dönebilir. (Taklitçi tip) de eğer taklit hissi ve rahat yaşama endişesi zekâyı tahditeder, gölgelendirirse o zaman fert, mürteci olur ve her türlü terakkiye karşı durur. Yalnız kendi kafasıyla gitmek isteyen ve başkalarına fa-

ydalı olan an'aneleri hic nazar-  
ritibara almıyan (fertçi tip) ise  
ya isyana ve yahut mütaassıp  
bir mistisizme mütemayıl olur.  
Bu ( müvazenesiz fertçi ) ler  
arasından, fikirleri katiyen fiil  
ile neticelenmiyen mucitler ve  
hâriküade metafizikçiler bulu-  
nur. Kendilerindeki akıl ve  
muhakemenin . kendi ruhlarını  
öldüren tipleri de görüyoruz .  
Bunlar dar bir materyelizme  
düşmektedirler. Görüp dokun-  
dukları maddenin ötesinde hiç  
bir şey kabul etmek istemezler.  
Müdrikâtı havastan öteye geç-  
mezler.

Bu saydıklarımın anlar -  
sınız ki çocuklar arasında tür-  
lülü tipler var. Kendinizin  
hangi tipten olduğunuzu da dü-  
şünebilirsiniz. Her birimiz ha-  
vası taklitçi , fertçi muhkemeli  
tiplerin mahlutı olmakla bera-  
ber alelümüm, bunlardan biri  
bizde, hâkimdir . Fena saatla-  
rımızda ne tip olduğumuz  
meydana çıkar. Eyi saatlam  
mızda ise eyi evsafı tabakkuk  
ettirmeğe oğraşırız. Kendimizi  
eyi tanımak istidatlarımıza gö-  
re iş tutmağı ve seciyemizin  
kuvvetlerine armonize ettirmeği  
yani ahenktar kıldırmağı te-  
min eder. Kız Muallim mek-  
tebindeki hemşirelerinize ver-  
diğim konferansta dediğim gi-  
bi, talebemiz üzerindeki kud-  
retimiz işte bu seciye ahengiyle  
mepsuten mütenasiptir . Yani  
o konferansta demiştim ki mü-  
vazeneli bir seciyenin şuaları

## NASIHAHAT

— Kendime hitap —

Boralar oğuldasm , kasırgalar inlesin ;

Onlardan daha coşkun çıkmalı senin sesin !

Yalçın kavalıklara, dağların zirvesine !

Souktan ölmüş gibi kefenlense kâinat ;

Sen aşkın lavdan sıcak olan kucagında yat ,

Şu dünyanın metelik vereceksin nesine !

Senki kendinden fazla bu toprağın malısın ,

Daha onun olmadan her zevki tatmalısın ;

Gözlerin kapanmadan kahkahan solmamalı !

Bir gün gelir seni de unuttur sevdiklerin ,

Altında dinlenirken üstü yoran bu yerin ,

Hayatın rüzgâr gibi boş gemiş olmamalı !

Karşıyaka

Vejdi

çocukların iliklerine kadar iş-  
ler. Bu çocuklar büyüyünce  
kuvvetli ve millete yardıma  
kabiliyetli bir nesil olurlar.

Musahabem burada bitiyor.  
Son söz olmak üze de göster-  
diği hüsnükabulden dolayı mü-  
dürünüz Hikmet beye teşekkür

ederim . Sizlerden her hangi  
biriniz de bir gün Cenevreye  
(J.J. Rousseau) pedagoji ensti-  
tüsüne ikmali tahsile gglirse  
orada samimi bir kabul göre-  
ceğinizi temin eylerim .

M. Rahmi

## Yeni mekteplerde tedris usulleri

— 2 —

### B — Tabiat tetkikinde Terrarium , Akvarium.

ve müşahade defterlerine kay-  
dederler.

İşte Akvaryuma dair ço-  
eukların mecmuasından çık-  
rılmış bir parça:

#### Akvarium

Mektepte dört akvaryuma  
bakmak vazifesi benimdir. Bi-  
rinci akvaryumda deniz ker-  
tenkeleleri vardır. Bunlar top-  
rak solucanlarıyla tagaddi eder-  
ler . Gıdaları için çabalanup  
dururlar. Hem suda hem ka-  
rada yaşarlar. İcabında çık-  
bilmeleri için suyun kenarına  
küçük taşlar sıraladım .

İkinci Akvaryumda diken  
ve fosfor balıkları var . Bu  
ikinciler küçük su hayvanlarıyla,  
küçük kurtlarla tagaddi e-  
derler. Sardalyalar gibi renk-  
leri gümmüşdür . yüzgeçleriyle,  
kuyruklarının uçları kırmı-  
zıdır . Okadar oburdurlarki  
önlerinden geçtiğim vakit beni  
takip için âdeta burunlarını  
çamekânlarda ezerler.

Diken balıkları beyzî ve  
yassı şekildedir. Mavimsi man-  
zaralıdır . İhtiras halindeki  
oburluklarıyla nazarı dikkati  
celbederler . Daima actırlar.  
Bir dürlü bunları doyurmaya  
muvaffak olamam. Akvaryu-  
ma attığım kurtları derhal  
yutarlar. Eger çopra balıkları  
bunlardan ayrılmamış olsaydı  
çoktan onları yutarlar ve ha-  
zmetmiş olurlardı.

Üçüncü akvaryumda kü-  
çük fosfor, dil ve iğne balık-  
ları vardır. Bunlar gece ba-

hklarıdır . Gündüz taşlar ve  
su nebatları arasında uyurlar.  
Akşam saat dörde beşe duğru  
gidalarını aramağa çıkarlar .  
Ağızları lâmise vazifesini gö-  
ren sekiz kıl ile mücehhezdir.

Dil balıklarının hareket-  
leri pek batidir. Renkleri ye-  
şilimsidir . Oburlukları zikre  
değmez .

Son çamekânlarda ( Loş )  
ve (Epinoş) balıkları vardır .  
(Loş)lar miniminidirler . En  
büyüğünün boyu beş santimet-  
reyi geçmez. Bunların da ağız-  
ları küçük sakallarla müceh-  
hezdir . teneffüsleri çok  
gariptir . İçinde yaşadık-  
ları su gayrisaf bir hale geli-  
nce, burunlarını suyun dışar-  
sına çıkararak bol bol hava  
yutarlar . Aynı zamanda alt  
deliklerinden teneffüse yara-  
mıyan asid karbonikli gaz ka-  
barıkları çıkarırlar. Epinoş-  
lar diğerlerinden daha küçük-  
tür. Su içinde yuva yaparlar,  
kendilerini müdaffa etmek is-  
tedikleri vakit, alel'ade zama-  
nında arkalarında gizli olan  
dikenlerini kullanırlar.

O) Tabiat tetkikinde ame-  
li işler:

Anatomi ve fizyoloji tet-  
kikleri daima teşrih ile yapı-  
lır. Teşrih işlerini bizzat talebe  
yapar. Hazırlanan parçalardan  
kemâli dikkatla kolleksiyonlar  
hazırlanır .

İktisat Bahisleri:

## RUSYAYA İHRACAT

En bitaraf bir hisle münakaşa edeceğimiz bu mes'eleyi evvelâ teşrih edelim :

Ruslar memleketlerine girecek Türk malini tahdit etmiş bulunuyorlar. Bu mahdut miktarın kimler tarafından ithal edileceğini tayin salahiyyetini ise Türk hükûmetine bırakıyorlar.

Hükûmet, malin yetiştiği veya imal olunduğu mintakalara göre umumi bir taksim yapıyor, mahalli taksim hakkını da Ticaret odalarına bırakıyor.

Ticaret odaları ise mevcut talimat veya emirler dahilinde bu malin şahsen tüccardan filan, filan efendiler tarafından şu kadar miktarda sevk edileceğini tayin ediyor. Bir çok eskâl ve merasimden sonra bu zevata hisselerine ayrılan cins ve miktarı gösterir bir (VESİKA-PERMİS) name muharrer olarak veriliyor.

İşin en kısa ve basit görünüşü bundan ibarettir. Halbuki

D) Tabiat tetkikinde tecrübeler :

Hayvanların hareketlerine, kan yollarına, teneffüslerine, hazımlarına ... dair yapılan canlı tecrübeler hayvanat derslerine ait kadroyu ikmâl eder.

Gelecek makalelerde (Tabiat tetkiki) için yeni mekteplerde yapılan tenezzühlerden bahsedeceğiz.

**AHMET HİKMET**

bu basitlik içerisinde iktisat, hukuk, ahlak cephelerinden görülecek öyle acıklı safhalar vardır ki, biz bunlara hafif bir temas ile iktifa edeceğiz.

1— Düşünülrse Rusyaya ihraç ettiğimiz şeyler yalnız Türkiye'ye has, ancak Türkiye'de yetişen veya yapılan emtaa değildir. Ruslarda bunları münhasıran bizden almak gibi mutlak bir zaruret karşısında değillerdir.

Filhakika bu ihracat Türkiye'ye vaki Rus idhalatına karşı - Rusların idhalattaki inhisarına rağmen - gösterilmiş bir mukabeledir.

Rus idhalatını bütün vatandaşlar istihlak eder. Şehirli, köylü, çiftçi, esnaf her kes bu istihlakte müsterektir. Bunun mukabil İHRACATA gelince, iş temamilen aksinedir. Bunda bütün menfaat yalnız adedi iki yüzü aşmayan mahdut ve müreccah bir zümre nindir.

Vesikayı alan bir kimse, hakikatan ihracat yapacak bile olsa, Türk piyasasında o mal, vesikanın verdiği satış imkânına göre değil pazardaki en düşük rayice göre alır. Ve bu gayet tabiidir. Satarken de tabii bir bakla elindeki vesikadan istifade eder.

Bunu şu şekilde mutalaa edelim:

Mesela Rusyaya 100 bin kilo üzüm sevk edilecektir. Cihan piyasalarına göre bunun fiyatı B kuruş hesap edilirse

vesikanın hikmeti vücudu bunun Rusyaya B+C gibi mahsus bir farkla satılmasını amirdir. Halbuki vesikanın hamili özümü piyasadan B kuruştan alacaktır. Aradaki C farkı münhasıran hamile aittir, bundan köylüye, rengine, küçük esnafa düşen nedir?

Evinde sönük bir idare lambası yakan fakir bir köylü bile istihlake iştirak ettiği halde bunun mukabili ihraç farkının servet sahibi bir kaç şahsa inhisarı ne kadar doğru olabilir? Halbuki ihracatı mukayyet olmıyan bir memleketle iş yapanların rekabetleri malin piyasadaki fiyatına muhakkak amil olur.

Sayet C farkı bütün ihracat işlerindeki gibi sermaye ve sa'yin tayin ettiği nisbet dahilinde kalsaydı - ki mükerrer satışlar bunun aksini isbat ediyor - diğer sayacağımız mahzurlara rağmen belki bu cihetten münakaşamız zayıflardı. Halbuki muhitte uyandırdığı şedit ihtiras, bu nisbetin yüksekliğine delâlet etmektedir.

2 — Mintakalara taksiminde alâkadarları vekâlet nezdinde müessir olmak gayretine düşerler. O günlerde harareti bir faaliyet vekâletinin en ilmi ve tecrübeye müstenit malumatıyla mücadele etmek ister. Netekim hiç limon ihraç etmiyen vilâyetlere limon ihraç hissesi verildiği vakidir.

3— Mahalli ticaret odaları - nca şahıslar üzerine yapılabilecek tevziata gelince:

En ateşin ihtiras burada kaynar. Tatmin edilmek istenen bir çok alâkadarlar arasında muhtelif noktalardan mahdeleti temin etmek cidden müşkil bir iştir. Matbuat sütunlarında bu hususta acizlerini itiraf edenler bile bulunmuştur. Filhakika bir çok defalar yapıp bozulan ve vekâletçe iade edilen listeler; bütün sene gazetelerin günlük havadisleri içindedir.

Serbest rekabet müvacehesinde gaybeden taraf mahrumiyetini hesap ve tetbirlerin deki noksanda bulur ve bundan faydalı bir ders alır.

Fakat taksiminde her hangi bir hataya maruz kalan kimse bunu doğrudan doğruya hukukuna, hatta haysiyetine bir tecavüz sayar. Bunu arkadaşlarının bir gafletinden ziyade fena niyetine hamleder ve meslekdaşlarına karşı ya müteceviz bir rol alır, onlarla olan ve olması lazım gelen samimiyet ve tesanüt bağlarını kırar. Yalut passif, küskün bir ruhla ahlaki kanaat ve hislerini yıpratır.

Serbestçe rekabet eden meslektaşlar arasında uzun süren samimi arkadaşlık bir tercih muvacehesinde derhal geniş bir uçurumla ayrılıyor. Bunun şimdiye kadar tasvir ettiğimiz şekilde matbuat sütunlarına aksetmemiş bulunması matbuatımızın ticaret hayatıyla zabıta yukuatı derecesinde bile alâkadar olmamasından ve tüccarımızın daha pek acıklı dertleriyle beraber

bunuda mütesaniden neşriyat sahasına dökmemesinden neşret etmiştir. Filhakika onlar arasındaki tesanüt noksanı ki - İstanbul ve İzmir ticaret birliklerinin hazin akibetleri bunu teyit eder - her sınıf halkımızın olduğu gibi tüccarımızın da ezeli dertlerinden biridir.

Rusların hakkımızdaki dostluk hissine inanmasak diyebiliriz ki Türk ticaret hayatındaki sükun ve vekri ihlâl için bundan daha iyi vasıta bulunamaz.

Şu halde bu mes'elenin en salim şekli ne olabilir?

Bu cihetide ruslara bırakmak büyük bir aciz eseri olur, ve milli menfaata muğayirdir.

Hükûmetin bu işi yapması devlet sistemimize aykırıdır. Devletin bu hususta

tüccarımızın kabiliyetine müracaat ve bütün müşkilâta rağmen bir salâha intizar etmesi şayanı şükran bir harekettir.

Eğer memlekette her san'at ve istihsal şubesinin kooperatifleri olsaydı bu muadele kısmen vekâletin de hallettiği veçhile o kadar çetin olmazdı. Böyle olmadığına göre bu menfaat kooperatiflerinde olduğu gibi gayri şahsi ve şumullü olabilmek için TİCBRET ODALARINA ve BORSALARA terk olunmalıdır. Odalarca bu işler fazla müşkilâtı mücip olmadan vukufu görülebilir, bu suretle varidatı artan Odaların ve Borsaların bütün ihracat emtaamız üzerindeki yükü de hafifletilmiş olur.

**Kemal Turan**

## ÇEKİL

Saçlarını siper et bakma öyle yüzüne

Çekil katmasın bir dert geceyi gündüzüne

Bu yıl bir başka mevsim karışırda güzüne

O bağda gül yerine bem beyaz kar görürsün.

Anlatma neler geçti sevda dolu başından

Sorma bu genç kim diye beni arkadaşından

Çekil bir sel olurda sonra bir dağ başından

Kalbine doğru geçen kız beni akar görürsün

Karantina, Mart 1929

**Celal Enver**

## İskolastisizm Devrinde Terbiye

İskolastisizmi tetkik için kurunu vustada muhtelif din sultanlarının terbiye ve cemiyet üzerine olan menfi tesirlerini mütalâa etmek ilk düştünüş olmalıdır. Kurunuvustada azim bir beşeriyet kitlesinin fikirlerinin zincirlendiği bir devredir. Bunun sebebini bilhassa Hristiyanlıkta ve buna aksülâmel olarak zuhur eden Katoliklikte aramalıdır. Gerçi bütün mes'uliyeti dinlere yükletmek doğru olmaz. Fakat düşünülmesi ki, mesleki terbiyeye basamak olan ve onu ihzar eden umumi terbiye tamamen dinidir.

Ferdi hayata fırlatan dini bir terbiyedir. Bunun için dir ki medreseçiliğe en büyük sebep olarak din tazyiklerini gösterebiliriz.

Hazerti İsa Galilenin memleketinde fakir bir aileden dünyaya geldi. Asıl ismi Hrist olduğından tesis etmiş olduğı dine de Hristiyan dini denilmiştir.

Her din gibi İsa dininin de esasında ( Şefkat, Merhamet, tevazu ) görülür. Fakat İsa dininin bütün prensiplerine ahlâki birer düstur nazariyle bakmak büyük bir hatadır. Bu nasihatların cemiyet ve muhiti içtimaiyi ebediyen atıl bırakmak, uyuşturmak isteyenleri pek çoktur.

Ahlâki bir gazeye bürünmek isteyen şu cümleler başınız ne kadar mantıksız fikirlerdir. « Fakirler bahtiyardır,

çünkü saltanatı lâhutiye anlarındır. » « Bütün emvalinden vaz geçmiyen Havariyyunumdan olamaz. » « Ne yiyeceğinizi ne geyeceğinizi endişe etmeyiniz, semadaki kuşlara bakınız onlar ne ekiyorlar, ne biçiyorlar. Fakat cenabı hak onların yiyeceklerini ih-san ediyor. » « Cenabı kibriyayı bütün ruhunla, bütün kalbinle sev, akrabaları kendin gibi sev, işte bütün kanun ve bütün peygamberler hep bu iki emirde mündemiçtir. »

Bu nasihatlar insanı bütün varlığıyla maneviyata bağlamak isteyen, az düşünmekle verilivermiş hükümlerdir.

İnsan maneviyat kadar maddiyata da ehemmiyet vermediği gün içtimai mevkii sarsılmıştır. İsa dinine sülûk edceklerin en evel bütün maddi rabitalardan sıyrılması icap eder. Halbuki maddiyatla beraber yürümiyen bir maneviyat cemiyeti yücelmez. Her sefalet ve fakr maddi, manevi durğunluğa en büyük sebeplerdendir. Böyle bir neslin sanayi sahasında olduğı kadar fikriyat âleminde de bodur kalacakları tabiidir.

« İhtida en büyüğünüz başkalarına en çok hizmet edeniniz olacaktır. Zira itilâ edenler incek, inenler de yükselecektir. »

Bu düstur fikri, sayı, teşebbüsü, maddi umranı menetmeğe çalışan zalim bir hü-

kümden başka nedir?

Görülüyor ki İsa kıymeti sırf uluhiyete vermek isteyen bir feylesoftur. İncil baştan başa dünya terakkisini, umranını istihfaf eden, asıl sadet ve refahın öbür dünyada bulunacağını anlatmağa çalışan bir kitaptır. Bütün bu izahattan şu çıkar ki; İsa; maddi bir âlemde manevi bir saltanat kurmak istemiştir. Kendisi bunu şu suretle ilân ediyor: « Beuim dinim dünya saltanatı değildir. » « Semavatta bulunan rabbimiz ekmeldir, siz de ekmel olunuz. » Ve gene bundan anlıyoruz ki: « Hazreti İsa ne hükümleri yık-mak nede hey'eti içtimaiyeyi islâh için gelmemiştir. »

Mensubininin mükemmel olmasını İsa da arzu ediyor. İyi amma bu mükemmeliyet dünyaya hiç bir kıymet vermedikten, vücut ve ruh ne masını, hareketini menettikten sonra nasıl kabil olabilir?

Evet onun mükemmel insanı böyle maddi değil, ilâhidir. Onun içindir ki bu ilâhi mükemmeliyet içinde yavaşamağa çalışanlar sefalet denizinde yüzerler. Zamanımızda mükemmel bir insan şu suretle tarif olma bilir: Ruhi ve bedeni üfulelere kıymet veren sağlam, iyi düşündür, iyi hüküm verir, muhite, tabiata iyi uyar. Halbuki, hazreti İsanın mükemmel insanı bunun taban tabana zıttıdır.

Bu manevi saltanatın inkırazı pek tabii idi. Bütün müeyyidelerinin birer aksülâmeli olacağı aşikârdı. Bu ilk zamanlarda pek hissedilmedi. fakat onikinci asırdan ta.. onbeşinci asrın nihayetlerine kadar Katolik dinini karşısında hasım buldu. İsa dini gerçi inkıraz bulmadı. Fakat temelleri yıkıldı, nüfuzu eksildi, Katolik dini Hristiyanlıktan bin misli daha sıkıcı idi. Bunda esasında aynı düsturları zulümle, işkenceyle tatbik etmeğe çalıştı. Ve asırlarca fikri sinai terakkiyi menetti. Katoliklikle Hristiyanlık arasında uzun mücadeleler cereyan etti. Bu esnada kâh Hristiyanlık galebe etti; bütün Katolik ahalie en fena mezalimi yapmaktan çekinmedi. Kâh onikinci asırda olduğı gibi Katoliklik galebe etti. Hristiyanlığa karşı en şeni muameleleri yapmakta tereddüt göstermedi.

12-13 üncü asra kadar Katolikliğin avrupa içtimaiyatı, siyaseti, harsı üzerinde galebesi görülür. İlk defa (1184) tarihinde (Verdon) meclisi ruhanisi namıyla içtima eden Katolik cemiyeti (Aragont) kralı (Don) dan büyük yardım görmüştür. Ve bu surelle başta ser piskopos (İnosan) olduğı halde ilk mezalim bu zamandan başlar.

1215 de neşredilen sekiz maddelik bir nizamnamede meclisin bütün faaliyeti şu suretle hulâsa olunmuştur:

1 — Rahipler civar köylerde gezerek halkı tenvirle mükelleftir.

2 — Avam halktan katolik olmakta tereddüt gösterenlerin malleri kiliseye verilir.

3 — İtikadından şüphe olunan her şahs lânetlemeye tâbi tutulur. Her türlü hukuku medeniyeden mahrum edilir.

4 — Ülke sahipleri etraftaki halkı katolik yapmakla mükelleftir. Bu husus için onlara azami salâhiyet verilmiştir.

5 — Vazifesinde tekâsül gösteren her mülk sahibinin mali kiliseye verilir. Orda lânetlemeye tâbi tutulur.

6 — Lânetleme, lânetlenmiş olanlara yardım edenlere de tatbik olunur.

7 — Her rahip katolikliği bildiğı gibi neşir ve tamim edemez. Meclisin göstermiş olduğı katolik dininin icap ettirdiğı düsturları kör körüne tatbik ve tamimle muvazzaftır. Aksi takdirde aforoz edilir, lânetlenir.

8 — Her piskopos tâbi olduğı memleket ehalisini senede bir kerre teftiş eder. İtikadında şüphe görülenlere lâzım olan muameleyi tatbik eder. (1)

Yukarıya muhtasaran derçettiğimiz maddeler bize Katolik dininin beşeriyet kütlesini ne insafsız surette ezdiğini gösterir.

Bu zamanda fikrin azıcık serbest düşünmesine imkân yoktu. Fikir ki esasında tamamen hürdür. o bile dumura uğratılmıştır. Kendi fikrinde ve muhakemesinde azıcık te-

(1) Bu hususta Ziya Paşanın tercüme ettiğı Engizisyon tarihinde mufassal mahumat var.

beddül gören kimseler ona mani olmak için papaza müracaat etmişlerdir. Bu zalim sulta kâfi gelmiyormuş gibi Katolikler seyyar Engizisyon cemiyetleri teşkil etmişlerdir. Kitaplar memnu idi, kitap okumanın cezası ölümdü. İlmî, bedeni her nevi neşriyat yasaktı. Bir çok âlimler, müverrihler, tabipler hep bu dinin kör taassuplarına kurban gittiler. Bu mezalim (1808) Napolyonun İspanyayı fethine kadar İspanyada hükmünü icra etti.

Kurunuvustadaki bu din mücadelelerine hafif bir surette temas ettikten sonra bu zamandaki nirsuzluğun, ilmi kuraklığın sebebini öğrenmiş oluyoruz. Şimdi gerek Hristiyanlığın zuhuru ve gerekse Bizans ve bunu takip eden zamanlarda terbiyevi faaliyetleri takip edebiliriz.

« Bizanslılar felsefede zamanlarının tesirlerine kapılmıştı. » Bu zamanın felsefesi tamamıyla hakikattan ayrılmakta tecelli etti. Feylesoflar bütün fikirlerini Hristiyanlığa tatbik ettiler. Felsefelerini akıl ve muhakeme, ilimlerini tecrübe ve müşahedeye istinat ettirmekten ziyade itikadiyata, İsa dininin prensiplerine uydurmağa çalıştılar. Nihayet felsefe tasavvuf derecesini buldu. Bütün bunlar kâfi gelmiyormuş gibi imparator «Justinianos» bütün Atina mekteplerini kapattı. Bu zamanda istisnadan sarfinazar sanayii nefise namına şiir kasideler, dini ilâhiler, tarih mitoloji, dini kahramanları metihten ileri geçmedi. İskolastisizm dokuzuncu asırda

başlıyor. Onbirinci asırda Aristo şarkla olduğu gibi Garpta da kilise feylesofu addolunur.

Bu zamanlarda muhtelif din adamları arasında Aristo ve Eflâtun münakaşası devam eder. Bu münakaşaların hakikatın ortaya çıkması için yapıldığını zannetmek hatadır. Bu, ancak Aristonun bir fikrinin azıcık tenkit edilmek istenmesinden, Eflâtunun bir fikrini beyenen muhtelif zümreler arasında mütemadi hezeliyattan başka bir şey değildir. Umum münakaşaların çıkacağı hakikat bir inçir çekirdeğini dolduramaz.

Nihayet «İmparator birinci Alkiyos» münakaşası felsefiyeyi dine tecavüz adederek kaldırmağı düşünmüş onikinci asırda ulumu diniye uleması felsefenin mevcudiyetini kaldırmış, bunu sırf akaidi diniyyeye hasretmişti. Bu da Aristonun eserlerine, İncilin düsturlarına itirazsız bir surette intibakta tecelli ediyordu.

Felsefedeki durğunluk kendisini diğer ilimlerde de pek alâ gösteriyordu. Bu zamanlarda İskenderyeli Kozmas isminde bir zat bir Hristiyan Topoğrafıyası neşretmiş ve bunda kürrei arzı şu suretle anlatmağa çalışmıştır:

«Küreî arz uzun ve dört köşeli bir parçadan ibaret, etrafı billuri bir su ile muhafızdır. Güneş ile ay ve yıldızlar bu hava üzerinde müteharriktirler.» [2]

Bütün bu tetkikattan anlıyoruz ki -ilmi tip müstesna- tecrübi fenlere ehemmiyet ve-

## DİVAN

-Vefasız bir güzele-  
Sersesi serseri gezdiğim için  
Görenler sandılar mestane beni  
Bir saçı leylaye meftunum diye  
Yazmışlar deftere divane beni

— Dertli —

Güllerle süslenmiş bir beharsın ki;  
Bir güle vurulup kız yandım gene.  
Sen o şen çiçek o bahtiyarsın ki  
Şafaklar renginde, kız sandım gene

★ ★

Lâleler, Zümbüller perişan olur,  
Aşkın ki kalbimde bir hicran olan  
Mestolup gözümünden yaş rızan olur,  
Kız elâ gözleri kıskandım gene.

★ ★

Şair; sana sanma efsane söyler,  
Hüsünle şad olup mestane söyler.  
Leblerin, gâh bin behane söyler,  
Gamzeî vâdine kız kandım gene?

★ ★

Ömrüm feda olsun bir ihsanına,  
Sihri füsünuna hem fermanına,  
Kâinat diz çöksün aşk sultanına,  
Mecnun gibi belki aldandım gene!

İzmir

Hikmet Turhan

rilmemiştir. Bu bize o zaman halkın hissi tetkik, hakikatı araştırmak hususunda nekadar körletilmiş olduklarını anlatır. Bu ilimleri dinî fikirlere düsturlara tatbik etmek azmunun halkta fevkalâde neşvü-nemasından ileri geliyor. Zira tabiatı tetkik itikatlılık, iman-sızlık; nihayet dinsizlikti. Fenler hayallerle mezcedilmiştir.

Dini tahakkümün nüfuzunu azamî icra ettiği, aristonun veya dinî kitapların

naslarına azıcık aykırı düşünülüşü vakit dinsizlikle ittiham olunan, ezilen bir hey'eti içtimaiyede fikir hurriyeti de zencirlenirse bu zamanın terbiyesi ne olmak icap ettiği kendiliğinden çıkmış olur. Fakat biz bundan evel yalnız Hristiyanlıkta terbiyenin yürümesine mani olan tali sebepleri de izah ettikten sonra asıl mevzuumuza intikal edelim.

1— Bir defa Hristiyanlık

## Edebî Hayatımın Hatıraları

Muharriri : Maksim Gorki

— 2 —

Büyük maceralar ve fevkalâde sergüzeştler tahayyütünü öğrenmiştim.

Bu hulyalar çoktu ve hayatımın felâketli günlerinde bana çok yardım etti. Bunlara yavaş, yavaş inanıyor, harîkten hiç bir yardım beklemiyor, mes'ut bir talie kavuşacağımı da ümit etmiyordum. Fakat yavaş, yavaş kudretli bir iradenin varlığında şiddetlendiğini görüyor, yaşayış tarzım ne kadar müşkül oluyorsa kendimi okadar kudretli ve hatta zeki buluyordum. Çok erken den anladım ki insan ancak muhitine mukavemet suretiyle hayatta muvaffak oluyor.

Aç kalmamak için, her vakit, beş on kuruş kazanılması

barbarların elinde idi. İlmin yalnız dinle kaim olduğu itikadını taşıyan bu vahşi gürühun terbiyeye vereceği kıymet tabii hiç olacaktı. Ve yahut dinin tesiri altında kalarak uhrevî bir terbiye sistemi takibe çalışacaklardı.

2— Hristiyanlık bununla beraber bir çok maniler karşısında kaldı. Ezcümle Katoliklikle mücadele gibi... Tabii böyle mücadeleli bir devrede terbiyeyi kıymetlere ehemmiyet verilmezdi.

3— İlk hristiyanlar maşeri, cem'i olmaktan, yaşamaktan ziyade ferdi ve

mümkün olan, volga sahiline gidiyordum. Orada hamallar, serseriler, hırsızlar arasında kendimi ateşe atılmış bir demir halinde görüyordum. Her gün bir çok acı ve yakıcı intibalar da topluyordum. Burada nazarlarım önünde vahşi tabiatlı aç insanlar bir kasırga halinde faaliyette bulunuyorlardı. Bunların hayata karşı olan nefreti bütün dünyaya karşı müstehzi ve düşman vaziyetleri, şahıslarına olan ihmalleri çok hoşuma gidiyordu.

Bu hayat, beni, bu insanlara doğru çekiyor ve bu öldürücü muhitte karışmak ümidini kalbimde doğuruyordu. Bert Hart ile (Bulvar) hayatına ait okuduğum bir çok

münzevî yaşamağı tercih etmişlerdir. Yine bu vaziyetin terbiye terakkisine ne derece mani olacağı aşikârdır.

4— Hristiyanlık ilk zamanlarda esrar engiz zannolunurdu. Onun en basit icaplarına intibakta tereddüt çarpılmakla neticelenir zannolunurdu. [3]

-Bitmedi-

I. Yasa

[2] Tarihi medeniyet, umumi tarih (Ahmet Refik)

[3] Fenni terbiye tarihi (Nafî atuf)

Tercüme eden: Asım İsmet

romanlar, bu yaşayışa ait arzumu daha ziyade canlandırıyor. hırsızlığı meslek edinen Poşkin isminde eski bir muallim mektebi talebesi ise, bu hayata beni kandırmak için, bütün belâgatını sarfediyordu. Bana:

— Sen, genç bir kadın gibi hareket ediyorsun. Şerefini kaybetmekten mi korkuyorsun? Namus bir genç kızın yegâne şervetidir; bir öküz de namusludur. fakat ot yer.

Solgun renkli ve aktör gibi tıraşlı olan Poşkin vücudunun kıvrak, zarif hareketleriyle genç bir kediye andırıyordu.

Bana karşı himayekâr ve samimi bir vaziyet alıyor, çok samimane bir surette muvaffakiyet ve saadetimi arzu ettiğini hissediyordum.

Kendisi az çok iyi kitaplar da okumuştur. (Kont dö Monte Kırsto) yi Dümanın en birinci romanlarından addediyordu.

— Bu kitapta «his» ve «fikir» var, diyordu. Kadınları da çok seviyor ve onlardan derin bir heyecanla, bahsederken kendinden geçiyor, zarif vücudunda büyük sarsıntılar hasıl oluyordu. Bu buhranlar ise bende nefret uyandırıyor. Bir hakikat sezdiğim bu sözlerini dikkatle dinliyordum:

Kadın, Kadın, onun için her şeyi yapabilirim. Şeytan

için olduğu gibi, kadın için de günah yoktur. Sarhoş ve ya aşık olmak : dünyada bundan daha iyi hiç bir şey icat olunmamıştır. Poşkin mahir bir hikâyecidir. Aşk ıstırabına dair düşkün kadınlar için güzel şarkılar icat ediyordu. Bu şarkılar Volganın bütün şehirlerinde söylenirdi.

Aşağıya yazacağım bu şarkı da onundu :

Ben fakir ve çirkinim

Fena giyinmişim

Onun içindir ki

Kimse tarafından beyenilmiyorum

Şaşı, musikişinas gibi ince parmaklı, hürmetli tavırlı olan Trosov da beni pek seviyordu. Amirallar mahallesinde, küçük bir saatçi dükkânı tutuyor fakat daha ziyade çalınmış eşya alıp satıyordu. Kır sakalını, asabi asabi tutarak, müstehzi ve arsız nazarlarını kapayarak bana hitaben :

— Maksim sen hırsızlığa alışma. Sizi tanıyorum. Bir idealistsiniz. Binaen aleyh takip edeceğiniz, yol başkadır, di-yordu.

— İdealist yeni bir şeydir dedim.

— İdealist demek; hiç bir şey arzu etmiyen ve tecessüs-ten başka bir haslete malik olmıyan insan demektir. Bu sözlerin bana ait olanları doğru değildi. Ben bir çok şeylere malikiyeti şiddetle istiyordum. Ezcümle ; Poşkin gibi şiire, resme benziyen ve beklenil-miyen cümlelerle ifade merama nailiyetimi çok arzu ediyordum.

Poşkinin bana naklettiğini tahattur ettiğim bir aşıkane macerası şöyle başlıyordu:

« — Sefil İstüvaçisk şehrinde

gözlerimin buhranlı olduğu bir gecede, bir ağaç gövdesine yerleşen bir baykuş gibi, süslü bir oda içindeyim. Sonbahar. Teşrinievvel. Yağmur yavaş yavaş yağıyor, ruzgar ağır ağır şarkı söylöyen bir tatar gibi inliyordu!

— « İşte sevgilim geliyor. Güneş yükselirken, görünen kırmızı bulutlar gibi hafif. Gözleri yalancı bir saffette parlıyor. Saf bir sesle :

— « Sevgilim sana karşı kabahatlı değilim » diyor. Yalan söylediğini biliyorum, fakat sözlerinin hakikat olduğuna inanıyordum. Dimağım yalan söylediğini biliyor, fakat kalbim buna inanıyordu. »

Bunları naklederken, gözleri kapalı olduğu halde vücudu, ahenkdar bir surette sallanıyor, zarif bir eda ile elini göğsünde, kalbi üzerinde tutuyordu. Sesi ağır ve kesikti; fakat sözleri, bir bülbulünki gibi kuvvetli ve ahenkliydi.

Trosova da imreniyordum. Bu adam, büyük bir alaka ile Siberya, Hive ve Buhara'dan bahsediyor, papasların hayatını ise çok gülünç ve eğlenceli bir surette anlatıyordu. Bir, gün, bana, eşrarengiz bir surette üçüncü Aleksandır için:

— Bu adam bir belâdır dedi.

Trosuy bana, romanın nihayetinde, beklenilmeyen bir surette birden bire alienap bir kahraman olan bir caniyi andırıyordu. Bazı defalar, bu adamlar, boğucu ve karanlık gecelerde, küçük kazanka nehrini geçerek, diğer ırmağın, çalılık ve çayırılıklarına giderlerdi.

Orada yerler, içerler, işle-

rinden ve ekseriya hayatın müşkülâtından bahsederlerdi. Bu mes'eleleri daima, kin ve elemle ve bazı defalar da, hayatı ihata eden korku ile dolu esrara nufuz arzusuyla, müessir bir tarzda konuşurlardı. Bir defa, söğüt ağaçlarının kapladığı, çok rutubetli bir yerde, sönük yıldızlı ve karanlık bir sema altında kendileriyle üç gece beraber kaldım. Volganın karanlık ve rutubetli sahillerinde sahil fenerleri, altın örümcek gibi uzanıp gidiyor. Dik sahilin siyah toprak yığınları içinde, Osluv köyünün zengin evleri ve meyhanelerin parlak pencereleri birer ziya topu halinde tecessüm ediyordu. Fecirde gemiler ağır darbelerle suyu yarar, tifteler gemi içinde kurtlar gibi inler, bir tarafta bir çekicin demire vurmasından hasıl olan gürültüler, diğer taraftan bir ruhun galeyanı olan bir şarkı işidilir ve bu şarkı kalplere elem gülleri serperdi.

Bu manzara karşısında, yekdiğerini hiç dinlemeksizin kendilerine ait olan vak'alar-dan bahseden ve hayata ait olan şeylerle meşgul olan bu insanların yavaşça söyledikleri sözleri dinlemek bana elemli geliyordu.

Bunları çalılıklar altında oturarak, yatarak, sigaralarını yakarak sakınane bira ve votka içerek maziye aydınlatma daima hatıralarından bahsederlerdi.

İçlerinden biri, gecenin karanlığı içinde arkadaşlarının hikâyesini dinledikten sonra :

— Evet benimde başıma geldi, der.

Diğer biri :

— Olur her vakit olur, de-

ye tasdik eder. Diğerleri de

— Olur, olur, olur . . . . . cevabını verirlerdi. Bu kelimeleri işitir ve bu olur olur . . . . . sözleriyle bu gece, bu insanların hayatlarının son dakikalarına vasıl olduklarını zânne - derdim. Bu hal beni Turosov ile Poşkinden uzaklaştırır, bununla beraber hoşumada gider ve telkinlerine tâbi olarak, mantıkan onları takip ihtiyacını duyardım.

Tettebbüme başlamak ve yükselmeğe ait sukutu hayallerim beni bunlara doğru sürükliyordu. Açlık, kin ve ızdırıp saatlerimde kendimi her kese karşı bir cinayet irtikap edecek bir halde görüyordum. Bununla beraber, gençlik heyecanı, takibe mahkûm olduğum yoldan uzaklaşmaktan beni menediyordu. Bulvar romanlarıyla insaniyetçilerden Berhartın kitaplarından maada bir çok ciddi eserler okumuştum. Bu mütalealar ise, bende, müphem bazı şeylere doğru sedid bir meyil hasıl etmiş ve bu arzuyu başka hiç bir şeyde duymamıştım.

Bundan maada yeni münasebetler tesis ve yeni intibalar da toplamıştım.

Evrenofun evinin yanındaki meçhul arsada, bilye oynamak için, her vakit lise talebeleri toplanırdı. İçlerinden Gorji Pletnev isminde bir talebe beni meftun etmişti. Esmer renkli, bir Japon gibi kır saçlı idi. Yüzünde barut sürmüş gibi siyah lekeler hasıl olmuştu. Daima sen, oyunda mahir, münasebatında zeki olan bu çocuk muhtelif kabiliyetlerin evsafını varlığında toplamış bulunuyordu.

Bütün çalışkan Ruslar gibi tabiatın kendilerine bahsettiği bu kabiliyetlerle iktifa ediyor, fakat onların inkişaf ve terak-kilerine çalışmıyordu.

Hassas bir kulağa, yüksek bir musiki kabiliyetine malik olarak bir san'atkar gibi Pezalteriyon, Balalayka, Akordeon çalıyor, daha yüksek ve daha ince bir alet çalmasını öğrenmeğe çalışmıyordu. Fakir, fena geyinmişti; fakat solgun ve yırtık gömleği, ütülü pantolonu, yırtık ayak kabıları, adeli seri hareketleri, gösterişli tavrına çok uygun geliyordu. Hastalıktan yeni kalkmış ve ya henüz hapishaneden kurtulmuş bir adama benziyordu; çünkü hayatta her şey ona yeni, güzel geliyor, her şey, varlığında hararetli bir neşeyi uyandırıyor, dünya üzerinde bir top gibi sıçırıyordu. Hayatımı elim ve acıklı olduğunu öğrendikten sonra evinde ikametimi ve mualim olmağa çalışmamı teklif etti.

İşte Kazanda, ihtimal bir asırdan fazla talebenin ikamet ettiği iyi, garip, fakat çok sefil bir evde (Marusovkada) yım. Denilebilir ki nim harap olan bu bina hayatın haricine attığı insan gölgeleri; kızlar ve aç talebeler tarafından istila edilmişti.

Pletnov tavan altındaki koridorda ikamet ediyor, yatağın oraya sermiş bulunuyordu. Kuluar yanındaki pencere di-

binde bir sandalye ile bir masa bulunuyordu; bütün eşyası da bundan ibaretti. Koridora bakan diğer üç kapının ikisi arkasında kızlar, üçüncü odada da verimli bir riyaziyeci

ikamet ediyordu. Eski papas mektebi talebesi, zarif, uzun, korkunç tavırlı olan bu zat kirli paçavralarla örtülmüş bulunuyor, yamalar arasından iskeleti ve mavimtırak derisi görünüyordu. Öyle zannolunuyordu ki gıdası, gece gündüz kanatıncaya kadar yediği tırnaklarından ibaretti. Daima ağır bir gürültü ile, fasılasız bir surette öksürerek daima çizer ve hesapla meşgul olurdu. Kızlar, ona deli nazariyle bakar, kendisinden korkarlar bununla beraber, merhamet ederek kapısı önüne ekmek, çay ve şeker koyarlardı. O da bunları toplar, yorgun bir beygir gibi, burnundan nefes alarak odasına götürürdü. Eğer unutkanlık veya başka bir sebeple nafakası verilmez ise koridorun kapısını açarak sert bir sesle :

— Ekmek! derdi.

Derin birer çukura batan gözleri, büyüklüğüne kani bir manvak gururuyla parlıyordu. Bazı defalar, garip, küçük bir kanbur kendisini ziyarette gelirdi; bu adam kısa boylu, kır saçlı idi. Basık yüzünde rivakar bir tebessüm parlıyor, sivri burnu üzerine büyük bir gözlük takıyor, çizme geyiyordu. Geldikten sonra kapıyı kaplarlar ve garip bir sükunet içinde saatlerce beraber kalırlardı. Bir gece yarısı riyaziyecinin hiddetli ve sert sesiyle uyandım.

— Ben de onu söylüyordum bir hapishanedir. Hendese bir kafes, evet bir fare kapandır; evet bir hapishanedir di-yordu. Küçük kanbur, taşkın bir kahkaha ile, tuhaf bir kelimayı uzun uzadıya tekrar etti; fakat

## Alfabenin Tarihçesi

Bundan hangi mânânın kastolunduğunu tayin etmek pek müşkül bir iştir. Bu iltibas ortadan kaldırmak için (Çin) liler çok uğraştılar, nihayet (Anahtar) denilen bir işaret icat ederek o Kökün delâlet ettiği muhtelif mânâlar arasındaki iltibas izale ettiler. Bir kökün hangi mânâyâ geleceği bu işaretle tayin edilmiş oldu. Meselâ : (P) hecesi ve kökü beyaz manasına gelirdi. Fakat bu kök; aynı zamanda (Selvi) manasını da ifade ederdi. Şu halde (P) ye mahsus olan resimden (Selvi) manası anlaşılacak için bu resme nebat Anahtarları olarak kabul edilen bir işaret ilâve etmek lâzım gelirdi.

İcat edilen bu anahtarların sayısı çok değildi. nihayet iki yüzden biraz fazla idi. Fakat

riyaziyece birden bire:

— Şeytan ol, defol, diye inledi. Misafir söylenerek ve ıslık çalarak koridorda ilerlerken riyaziyece de uzun, korkunç tavırla, parmakların karışık saçları arasına sokarak hiddetli hiddetli

— Elüsit bir miskindi, bir mi-ski-n; diyordu, bu sözlerden sonra kapıyı okadar şiddetle kapadı ki odada bazı eşyanın düştüğü işitildi.

Bir az sonra öğrendim ki bu adam riyaziyat ile allahın varlığını ispat etmek istiyormuş. Fakat buna muvaffak olmadan öldü.

— bitmedi —

bunların köklerle tertibi halinde umumi lisanda adetleri dört bine kadar çıkardı. Bunun için (Çin) yazısını öğrenmek çok müşkül bir işti. Mamafih (Çin) ce tek heceli bir dil olduğu için (Çin) yazısı lisanın bütün ihtiyaçlarına kâfi geliyordu. Mısırlıların hiyerogliflerine gelince : Bu yazı da iptidaları (Çin) yazısı gibi tasviri hat şeklinde başladı. fakat sonraları genişledikçe genişledi, fiilleri, sıfatları, hatta zarfları gösterebilecek vasi ve şumüllü bir hal aldı. Meselâ: yimek içmek fiillerini ifade etmek lâzım gelse elinin ağzına götürmüş bir insan ; reca ve münacat mefhumlarını anlatmak icap itse iki kolunu kavuşturmuş, ellerini yukarıya kaldırmış bir adam resmi yapmakla maksat hasıl olurdu.

Mısırlılar bu hususta o kadar ileri gitmişlerdir ki mahdut bir takım şekillerle her fikri ifade edebilirler. Meselâ uçları aşağı doğru bükülmüş uzunca bir çizgi ; tavan, gök, yükseklik manalarına delâlet ettiği gibi aynı çizginin uçları yukarıya bünülmesi ve ortasında diş gibi bir çıkıntı bulunması, eâğ, yahut yabancı memleket masını ifade ediyordu.

Aslan kafasının cesarete pupa yelkenin rüzgâra, iki ayağın yürümeğe, daire içinde noktanın güneşe delâlet etmesi de bu kabildendi. Bilmece gibi bir şey olan bu yazıya lisan

âlimleri (İdeografi) yani, fikri hat, derler. Bu yazı ile uzun eserler yazmak ve bunları okumak epeyce zor bir mes'eale idi. En basit ve en kısa bir vak'ayı anlatmak ve anlamak için insanın çokça zihin yorması lâzım gelirdi. Fakat her vakit güçlük insanlara kolaylığı aramayı sevkettiğinden Mısırlılar da bu güçlük karşısında yılmamışlar ve yazılarını daha sade ve anlaşılması daha kolay bir şekle koymak için büyük himmetler sarf ederek en nihayet istediklerine nail olmuşlardır. Bu mütemadi ve hararetli sayı neticesinde Mısır yazısı da Çincenin ulaştığı tekâmül derecesine yükselmiş oldu ve artık Mısır yazısında da şeklin gösterdiği eşyanın zati kastolunmayıp savtı mürat edilmeğe başladı. Meselâ : (Mir) diye telâffuz edilen (tarla belinin resmi, artık tarla belî manasına münhasır kalmayıp sevmek demek olan (Miri) ; Bağlı manasına gelen (Miron) mazmunlarına delâlet ederdi. Görülüyorki başlangıçta resmedilen şekil, yalnız bir fikir, bir mana ifade ederken sonraları bu şekil o mananın hüviyetine bağlı olan savtı da ifade etmiş ve nihayet bu alâkadan da kurtularak doğrudan doğruya savtı gösterir bir hal almıştır. Hecâî hatın teşekkiliine sebep olan şey de yazının işte bu şekli tekâmülüdür. yalnız şunu da ilâve edelim ki bu terekki

## İstiklâl Mücadelesinde Anadolu'da Kadın Mektupları

— 4 —

Mudurnu 19 Eylül 37

Bir haftadan beri burada- yız. İki yüksek dağın orta- sına çömelmiş gibi duran Mu- durnu Anadolu'nun şairane kasabacıklarından biri...

Burayı Boludan fazla sev- dim. Bilmem neden içimde daima tenhaları arayan bir ca- zibe var!... Boludan Mudurnu- ya giden yol gökte fettan yıl- dızlar arasından süzüle süzüle mailiklere yaslanan Kehkeş- ne benziyor; okadar şirin oka- dar edalı bir yol. Bolu Mu-

ile beraber gene Mısır yazısı muhtemel mahzurları büsbütün gidermiş değildir. Çin yazısında olduğu gibi mısır hattında da bir şekil bir kaç manaya delâlet ettiği için mana tayini mes'elesi daima zihinleri yormuş durmuştur. Binaenaleyh Mı- sırlılar içinde bu müşkülü sabit bir usul altında izale etmek icap ederdi (Çin) liler bu gibi müşkülli bertaraf etmek için anahtar denilen bir işaret icat etmişlerdi. Mı- sırlılar da tabii buna bir çare düşünceklerdi. bir müddet sonra Mısırlılar bu çareyi keşfettiler: Muhtelif manalı şekillere, Çinlilerin anahtarına mukabil samit bir alâmet ilâve etmek suretiyle tayini manaya muvaffak oldular. Şunu da söyleyelim ki bu alâ- metlerin ilâvesi o kadar amelî

durnu yolu üzerinde ilk gel- diğimiz yer (Aksihan)'denilen bir yerdî. Burada yol ikiye ayrılıyor.

Biri Düzceye, öteki de Mu- durnuya gidiyor. Yol Aksiha- ndan sonra çamlıklar arasın- dan geçiyor. Yolun iki tarafı çamlıktır. Aşağıda Boluya gi- den «büyük su» yun çağltısı muratlarına ermiyen kızların göz yaşlarından süzülen bir mersiye dir sanırsınız. Bu yol şosa değil, tabiatın ve insan- ların açtığı bir yol. Fakat

bir fayda temin etmedi. Bil- âkis Samitlerin bir kısmı melfuz ve bir kısmı gayri melfuz olduğu için bu ilâveler şekillerde kargaşalığı mucip oldu. Buna birde aynı savtın muhtelif şekillerde yazılması da işe karışınca müşkülât bir kat daha artıyordu. Nihayet Mısırlılar bu müşkülle de ga- lebe ettiler: Her heceyi, bir şekille göstermekten ise mu- ayyen bir savta mukabil yalnız bir şekil kabul etmek...

Mısır yazısı tarihinde pek mühim bir lisan hadisesi olan bu islâhat harfların teşekkülü için atılmış gayet geniş bir adımdı. Lâkin şunu da kayde- delim ki Mısırlılar bazı sakim itiyadata tabi olarak bu icat- larından hakkiyle istifade edemediler.

Sait Rağip

kıvrıla kıvrıla, büküle büküle uzayan bir yol. Bu yolu çer- çiveliyen iki dağın öpüşmek istediği (Akkaya) yolunun ke- narlarına atlastan bir eteklik sanırsın... Bu yolda Adile gör- düğüm bir vak'ayı yazmadan geçemeyeceğim. Okuda bak Anadolu'da nasıl büyük ve temiz bir gönül taşıyan ana- lar var. Kâmil efendi denilen bir yere henüz gelmiştik. Ya- nımıza ayakları çarıkli, bacak- larında eski bir siyah şalvar bulunan bir köylü kadın geldi. Halinden derin bir azap ge- çirdiği belliydi. Sıkıla sıkıla ve hazin bir eda ile:

— Cepheden oğlum kaçmış halbuki onu ben bugün için doğurup büyüttüm, şimdi elâleme çıkmaya yüzüm kal- madi. Bundan sonra yaşamak benim için ardır. Subeye Mu- durnuya haber verneğe gidi- yorum...

Kadın ağlıya ağlıya yanı- mızdan ayrılırken bu asil ve bedbaht ananın nasırlı ellerin- den öptüm. Verdiği adresi hâ- lâ saklıyorum.

« Gümece'nin oğlu karye- sinden ala Mustafa validesi »

Bu kadına benzer ne yük- sek duygulu kadınlarımız var. Anadolu böyle namuslu ve fa- ziletli anaların vatamıdır. Adile! Güneş dumanlı tepelerden ba- tarken Mudurnu'ya gelmiştik. Güzel Mudurnu ; kayaların

arasına boylu boyuna uzanmış bir efsane şehrini andırıyor. Ortasından geçen bir dereciğin üzerindeki çam tahtaların dan ibaret köprüleri, üst katları yapılmamış evleri çok hoşuma gitti.

Kadınların öyle tuhaf geymişleri var ki... Bacaklarındaki pantolonun üzerine başlarından inen damalı peştemallar al yaraklı Mudurnu kızlarına çok yakışıyor. Tahrirli gözlorin alyanaklara akseden gölgesi kirpiklerinin etrafında bir hâle şeklini alıyor. Başları bir gövercin başı gibi şık ve zarif.. Yabancıya karşı muhabbetle karışık bir bakışları var!.. Bu dağ güzelleri şark güzellerinin en müstesnasıdır. Burası öyle memleket ki her tarafı bahar ve yeşillik içinde yüzüyor.. Bahçelerinde dalların kaldıramadığı meyva ağaçları, çeşmelelerinde olukların boşaltamadığı sular var.

Burada çok güzel bir hamamla iki dane de kaplıca var. Her tarafı mermerden olan hamamın tarzı mimarisi Türk san'atının inceliğini gös-

teren bir san'at mucizesi.. Kaplıcalar ise memleketten yarım saat ötede.. İkiside birer gövercin yuvasına benziyor. Bizanslıların bıraktığı gibi duran kaplıcaların suları bakımsız ve sessiz akıyor. Senelercede böyle akmağa mahkûm...

Adile! Mudurnu Türk İstiklâl tarihinde çok parlak bir isim bırakmağa hak kazanmış bir kasabacıdır. Düzceden, Boludan kopup gelen isyan ateşini; bu fedakâr insanlar kanlarıyla Mudurnunun karşısından azemetle uzanıp giden (Abat) dağlarında söndürmüşler... Ankara yolu üzerinde günlerce asilerin ka- baran gayzlerini, bu adamlar geceli gündüzlü çalışarak söndürmüşler ve Aankarayı kurtarmışlardır. Mudurnu ve Mudurnulular altın yazılarla tarihe yazılacaktır. Çünkü burası bir fazilet ve hamaset diyarıdır. Elli altı saat muhasarada kalan istiklâl kahramanlarını teşci eden kadınlar olmuş. Bu kadınlar güzel ve nermin olan Havanın kızları sırtlarında, tüfenklerin taşları parçaladığı ileri hatlara

kadar ekmek, su taşımışlar orada yaralanan gazileri kaldırarak yaralarını sarmışlar, onları kanları akarken teselli etmişler, onlara tahrirelî gözle- riyle gülümseyerek gönüllerini aşkla ıgnelemişler...

İşte benim gönlümün ta- hayyül ettiği yerler buralar.. Sen de istanbuldan, dağlarında bile samimiyet esen bu şiir vefa beldesine gel...

Ben kadınlığımı bu kadın- lar arasında daha iyi anladım, daha taktir ettim..

Adile sende gel; çünkü bu- rası herdem bahara benziyen bir yuvadır.

Gel, gönlünün acılarını bu- rada dinlendir.. Burası her gün sana şifa sunacak, her gün sana hayat ve neş'e verecektir Adile!!.....

Hemşiren:

Naciye

Temize çeken:

Hikmet Turhan

Yüksek hayat yüksek duygularla olur, onları milliyetimizde bulduğumuz gün en bahtiyar günümüz olacaktır « **VATANDAŞ TÜRKÇE KONUŞ** » derken aynı zamanda o, vatandaşa başka milletlerin lisanını öğrenme demiyoruz. İâkin « **VATANDAŞ TÜRK MALI KULLAN** » denilirken ona ilâve edilen cümle şudur: « **EGNEBİ MALI KULLANMA KENDİN YAP KENDİN KULLAN** » en büyük milliyet en büyük azimlerle eşdir arkadaş...

İmtiyaz sahibi ve Mes'ul müdürü : **Ahmet Hikmet**